

<<< Natrag

Datum objave: 11.4.2009 Rubrika: Pogled

razgovor: **VEDRAN DŽIHIĆ**, DOCENT NA ODSJEKU POLITIČKIH ZNANOSTI SVEUČILIŠTA U BEČU, O AKTUALNOM STANJU U BOSNI I HERCEGOVINI

nema napretka BiH prema EU kad mladi uglavnom nisu ni vidjeli europu

Treba uspostaviti transparentan, demokratičan i međuovisan sustav ciljeva, u kojemu bi se znalo što će i u kojem roku obaviti međunarodna zajednica, a što vlasti u BiH. Prvi bi korak bile ustavne promjene, jer je jasno da bez njih BiH ostaje totalno disfunkcionalna zemlja. Vlasti u BiH moraju provesti niz koraka, i za svaki od njih međunarodna zajednica trebala bi pronaći neku vrstu pozitivnog odgovora. Oslabljivanje ili ukidanje schengenskog viznog režima morao bi biti prvi takav odgovor, jer ne stoji argument da su BiH i zapadni Balkan izvor kriminala. Kriminalci se i inače lako kreću, a mladi i studenti najviše pate. Kako netko očekuje napredak BiH prema EU, ako 60 ili 70 posto mladih nikada nije vidjelo tu Europu u koju treba ući?!

Vedran Džihić rođen je 1976. u Prijedoru. U siječnju 1993. obitelj je protjerana. Poslije mjesec dana izbjegličkoga boravka kod rodbine u Rijeci – »mjestu naših djetinjih snova« – te neuspješnih pokušaja odlaska u nekoliko zapadnih zemalja, obitelj Džihić kakav-takav mir pronašla je u Austriji. Vedran je ondje završio školu i fakultet, napredovavši do docenta na Odsjeku političkih znanosti Sveučilišta u Beču. Intenzivno istražuje nacionalizam, europske integracije i postkonfliktne situacije, često putuje na Balkan, honorarno predaje na nekoliko sveučilišta, sudjeluje u brojnim politološkim projektima i institucijama, pa njegove analize postaju predmet sve snažnijega javnog interesa. Za naš list taj mladi znanstvenik govori o aktualnom stanju u BiH, koje analizira hrabrije i svježije od birokratiziranih analiza kakve često čujemo iz europskih metropola.

– BiH je u najtežoj situaciji od Daytonu. Kriza je političkih elita, ali i međunarodne zajednice, jer EU nema snage, a možda ni volje, da se pozabavi BiH. A i ekonomska kriza izravno pogađa BiH: u posljednjih nekoliko mjeseci 25 tisuća radnika izgubilo je posao, raste mogućnost socijalnih nemira. U svemu tome politički se ništa važno ne događa, jer politička elita nema viziju, jačajući prije svega vlastitu moć i ostvarujući partikularne interese. Sve je blokirano na etnonacionalnom principu. BiH, može se reći, dinamično statira.

Krenimo od teme dana u Hrvatskoj: slažete li se s uobičajenom frazom da će ulazak Hrvatske u NATO pridonijeti stabilizaciji BiH, ali i cijelog Balkana?

– Neće izravno. Samo daljnji koraci, poput stalne brige NATO-a za Balkan i povezivanja ulaska u NATO s europskim integracijama, mogu pridonijeti stabilizaciji. Ali to neće doći ni sutra ni preksutra, nego tek dugoročno. Sam pristup Hrvatske NATO-u za BiH ne znači ništa odlučujuće.

vizni režim – višestruka getoizacija u BiH

U nedavnom članku objavljenom u BiH, Francuskoj, Austriji i Italiji kritizirali ste naoko samorazumljivu tezu: da sama perspektiva članstva u EU pokreće reforme. Tvrdite da to nije točno.

– Definitivno nije. Funkcioniralo je to 2000., 2001. i 2002., s kulminacijom summitu EU u Solunu 2003., gdje je EU prvi put istinski potvrdila da regija ima europsku perspektivu. Od tog časa EU je prema zapadnom Balkanu poput polupasivnog tehnokratskog diva, koji očekuje da sama ponuda europskih integracija automatski uzrokuje reformske procese. U Hrvatskoj i uzrokuje. U Srbiji tek djelomice, jer je Srbija od ubojstva Đinđića prošla nekoliko oscilatornih faza. Na posljednjim je izborima EU donekle pomogla pobjedi proevropskog bloka, ali priznanje Kosova, politička previranja i politički oportunistički oporunak vladajuće srpske elite opet su otupjeli europsku ideju. Stoga smatram da samo obećanje EU više ni Srbiji nije dovoljno. Vjera tehnokrata u Bruxellesu da je puko obećanje EU dovoljno za reforme, baš se na primjeru BiH pokazala potpuno nedovoljnom, prije svega zato što nije bilo konkretnih i odvažnih poteza EU. Inače, princip kondicionaliteta, ispunjavanja uvjeta, treba postojati, jer ispunjenje kondicionaliteta pridonosi poboljšanju situacije u regiji i transparentnosti i funkcionalnosti političkog sustava. Ali još uvijek manjkaju ofenzivniji koraci, poput olakšavanja viznog režima. Taj je režim postao simbol višestruke getoizacije u BiH.

Naveli ste konkretne prijedloge kako to nadvladati, pa predlažete d a se ispunjavanje retradiconalizacija bošnjaka može se umanjiti

Srpski nacionalizam u BiH je konstanta; hrvatski je umnogome pobijeden; zanima me vaše mišljenje o radikalizaciji Bošnjaka, o kojoj se u posljednje vrijeme mnogo govori. Postoji li ona, i je li opasna?

– Radikalizacija Bošnjaka – ili njihova retradiconalizacija – svakako jest na djelu. Taj je proces svojstven mladim

– Bio bi to sistem dvostrukih provjera, benchmarka. Povoljan je trenutak za uvođenje tog sustava, jer je došlo do smjene na čelu OHR-a, dužnost je preuzeo novi visoki predstavnik međunarodne zajednice za BiH Valentin Inzko, a postoje i neke naznake za ofenzivniji stav SAD-a prema BiH. Treba uspostaviti transparentan, demokratičan i međuovisan sustav ciljeva, u kojemu bi se znalo što će i u kojem roku obaviti međunarodna zajednica, a što vlasti u BiH. Bio bi to niz ciljeva čije bi se ispunjavanje partnerski provjeravalo. Prvi bi korak bile ustavne promjene, jer je jasno da bez njih BiH

nacijama koje osjećaju ugroženost ili povijesni gubitak. Bilo je i konkretnih poteza koji su pothranjivali taj osjećaj, recimo nekih ustupaka Srbiji u procesu EU integracije ili generalno rezervirane do odbojne pozicije EU prema europskim ambicijama Turske, koja je za Bošnjake važan partner. To su opravdana nezadovoljstva, i podižu gnjev bošnjačkog stanovništva, dajući mnogima osjećaj globalne zavjere i islamofobije, koje je definitivno i bilo. Postoji opasnost daljnjeg produbljivanja nacionalizma u Bošnjaka, kao i kontrarefleksa u RS. Ali na području Federacije BiH, sa SDP-om BiH ili s novim političkim snagama poput Naše stranke, još uvijek postoje stranke građanske orijentacije koje i dalje dobivaju mnogo glasova za nenacionalističku, građansku politiku. Bošnjačka populacija najheterogenija je od sva tri naroda. Pa i unutar Islamske zajednice postoje struje koje kritiziraju Reisa Cerića. Borba, dakle, nije još odlučena, a bit će kada se vidi kako će biti riješena ključna pitanja: hoće li BiH i Bošnjaci ostati u getu, hoće li vize biti olakšane, hoće li EU učiniti nešto konkretno, hoće li SAD, koji mnogi Bošnjaci i danas poistovjećuju sa spasom, biti na strani BiH... Dobrim odgovorima na ta pitanja mogla bi se umanjiti retradicionalizacija Bošnjaka.

Mislite li da se taj proces u javnostima Srbije i Hrvatske previše ističe kao prijetnja?

– U srpskoj javnosti svakako. Ondje se njeguje stereotip antiturskog, antiislamskog i antibošnjačkog resentimenta, stapajuće se u iracionalne, sulude konstrukcije. U Srbiji se to daleko jače potencira nego u Hrvatskoj, premda i hrvatski konzervativno-nacionalni intelektualci tu priču potenciraju u listovima poput Hrvatskog slova.

suočavanjem tražim odgovore na strašna pitanja

Je li vam teško raditi i razmišljati o Balkanu, ako se zna da je vaša obitelj otkerana iz Prijedora?

– To me često pitaju. Samo intenzivno upoznavanje regije i bavljenje njome može mi odgovoriti na strašna pitanja koja su mi nasilu postavljena 1992., kada sam imao 16 godina. Ja nisam odabrao put bijega i distanciranja od prošlosti i domovine, već sam krenuo putem suočavanja. Bole me stvari koje se događaju u regiji, koju i danas smatram neraskidivo povezanom, kao što bole svakoga razumnog. Ali nema u meni mržnje ni prema kome. Pokušavam razmišljati autonomno i pronaći osobne odgovore. Da bi se moglo razumjeti tu iskonsku katastrofu, nisu dovoljni površni odgovori. Valja kopati daleko dublje. To mi daje osjećaj vitalnosti, ali počesto i osjećaj nemira.

osmisli funkcionirajuća BiH.

Skeptični ste prema Prudskom sporazumu?

– On je završena stvar. Pregovarački proces mora krenuti iznova i na novim pregovaračkim stajalištima, naprosto zato što Prud nije stvorio zajedničku komunikacijsku nit među pregovaračima. Bila je to neka vrst igre: glumio se konsenzus, ali čim smo se vratili u glavne gradove naših geto državnica, svak je počeo svoju priču: jedan od četiri regije, drugi o RS, treći o trećem entitetu... Ne može se dvolično pregovarati. Prudski proces ne bi bio mrtav kad bi pregovarači započeli pregovarati s jasnim stajalištima, jasnim ciljevima i jasnim načelom komunikacije, a ne samo sa željom da se manipulacijom ustavnim promjenama pokupe sitni politički poeni pred vlastitim glasačima.

Niste stekli dojam da Dodik ipak pokušava naći dogovor?

ostaje totalno disfunkcionalna zemlja i tako ne može dalje. Vlasti u BiH moraju provesti niz koraka, i za svaki od njih međunarodna zajednica trebala bi pronaći neku vrst pozitivnog odgovora. Oslabljivanje ili ukidanje schengenskog viznog režima morao bi biti prvi takav odgovor, jer ne stoji argument da su BiH i zapadni Balkan izvor kriminala. Kriminalci se i inače lako kreću i brzo snalaze, a mladi i studenti najviše pate. Kako netko očekuje napredak BiH prema EU, ako 60 ili 70 posto mladih nikada nije vidjelo tu Europu u koju treba ući?!

mi vama novac, vi nama reforme

Takav sustav dvostrukih provjera mogao bi zamijeniti postojeći nedemokratski protektoratski stil. Osim ukidanja viznog režima, mogao bi se olakšati pristup BiH strukturalnim fondovima EU. BiH sada nema kapaciteta za primanje toga novca, ali bi se strogi kriteriji mogli oslabiti, opet po principu »mi vama novac, vi nama reforme«.

Čini se da bi interes u takvom sustavu mogla naći i međunarodna zajednica, i vlasti u BiH, i građani te zemlje. To se, dakle, ne čini neostvarivim. Ali prije neki dan je objavljeno kako vizni režim neće biti oslabljen za BiH. U Bruxellesu, dakle, ne vidi se reformska volja i svijest o nužnosti promjena.

– To je bit. Sada je politički proces blokiran etnonacionalističkim elitama koje vlastite birače koriste da blokiraju cijelu zemlju, i to bi svima moralo biti jasno. Stoga je pravi trenutak za nove metode, premda će se vjerojatno čekati kongres SDA u svibnju, kako bi se vidjelo kamo kreće ta stranka. Novi visoki predstavnik jest povukao neke simbolične korake, ali bit će nužna mnogo snažnija podrška SAD-a. Problem je i u tome što su neke europske zemlje nezainteresirane za BiH, a ni proširenje EU nije visoko na dnevnome redu. Na posljednjem susretu europskih ministara vanjskih poslova trebalo je mnogo truda da se usvoji čak i formalna rezolucija s potvrdom europske perspektive zapadnog Balkana. S druge strane, postoje i ideje, i volja, i namjera. Ako Inzko, uz podršku SAD-a i mudro korištenje »pametne moći«, uspije vlastima u BiH objasniti da je njihova etnonacionalistička igra definitivno završena, nešto bi se moglo otvoriti. Možda bi i ekonomska kriza mogla postati katalizator: ili će birači opet nasjesti na manipulaciju ugroženošću, pa će BiH postati sivom zonom koje se neće tako brzo osloboditi, ili će se ljudi napokon osloboditi straha. A ima stidljivih naznaka da bi se to moglo i dogoditi: nevladin pokret »Dosta!«, primjerice, posljednjih je mjeseci prilično uspješan. I Sindikat BiH planira ofenzivnije korake i protest protiv vladajućeg sistema. Možda ljudi konačno shvate da ovako više ne ide.

horror scenarij

Što bi ta siva zona zapravo značila? Neulazak u EU i NATO, tavorenje godinama?

– Svakako neulazak u EU, opće siromaštvo koje je u prilično velikom dijelu stanovništva već prisutno; ljudi bi bili još apatičniji, izgubili bi nadu oni koji vjeruju u Bosnu, produbile bi se etnonacionalne razlike, a BiH bila predstavljena kao zemlja koja ne može funkcionirati i treba se raspasti. To je horror scenarij. Ali nije vrijeme da se govori o novim sukobima, nego da se sagledaju pogreške i

- Ima nekih naznaka da i on počinje shvaćati kako se radikalni stavovi moraju mijenjati, primjerice poslije zadnjeg susreta s visokim čimbenicima američke administracije u Banjaluci. Čini se da mu je jasno da ta igra, koju recimo sa Silajdžićem i mnogim drugima igra od 2006., više ne može proći. On, dakako, može krenuti kaskaderski, da sam sebi slomi vrat, ali mislim da je ipak dovoljno racionalan da to ne učini. A ima krugova u RS, oko predsjednika Narodne skupštine Igora Radojčića primjerice, kojima je jasno da RS mora ostati dio BiH. Ne vjerujem, dakle, da će Dodik krenuti putem totalne destrukcije, ili se barem nadam da neće biti tako.

Ne vjerujete da pregovarači iz Pruda imaju dobru volju, ali da svojim biračima naprosto ne mogu odmah početi govoriti dijametralno suprotno od onoga što su im govorili tolike godine?

- Dobre volje ima, naročito na Tihićevoj strani, koji je od bošnjačke javnosti zbog Pruda dobio mnogo nezaslužениh pljuski. Jasno je da najbrojniji narod u BiH mora učiniti neke ustupke, ali je jasno i što se u ratu dogodilo. Ali vođenje politike na temelju priča o genocidu naprosto nije produktivno. Potreban je dvostruki proces: da se, s jedne strane, sve tri strane suoče s prošlošću i da se stvori objektivna slika o prošlom sukobu, a politika kao pragmatična igra i sklapanje ponekad i bolnih kompromisa kao sastavni dio toga dolaze u drugom koraku. BiH se ne može graditi retorikom Dodika i Silajdžića, i Tihić je u tom smislu napravio pravi korak. Zato su, držim, bile nezaslužene kritike u bošnjačkoj javnosti. Pitanje je sada, dakako, hoće li on te kritike politički preživjeti.

© Copyright 2002 NOVI LIST d.d. Sva prava pridržana.

Engine design by

NetCom